

Roks yttrande Rektor i fokus SOU 2026:4

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är den äldsta och den enda riksorganisationen som enbart samlar kvinnojourer och tjejjourer. Vi är en separatistisk och feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors, tjejer och barns livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambandet mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen i dessa frågor. Roks ser att alla kvinnor och tjejer riskerar att utsättas av mäns och killars våld, men att livsvillkor och livsutrymme kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de erfarenheter som förenar oss. Roks ser att alla som upplever och utsätts för våld ska ses som brottsoffer, därför är det viktigt för oss att synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor. Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinnojourerna och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns och killars våld. För att stötta och hjälpa henne krävs att vi påverkar reformerna.

Sammanfattande synpunkter

Roks har valt att inkomma med yttrande kring detta eftersom skolan har en central plats i samhället och ett viktigt normativt uppdrag. Roks ser med oro på de regionala skillnader som finns i skolans arbete med jämställdhet, trygghet, psykisk hälsa, relationer och elevhälsa. Frågan är om de föreslagna förändringarna av rektors ledarskap och mandat verkligen kan leda till en tydlig och likvärdig förbättring. Roks menar att utfallet riskerar att bli mycket olika beroende på skolans kultur, huvudman och lokala värderingar.

Rektor har ett betydande inflytande över både undervisningens innehåll och kvalitet samt över hur elevhälsoarbetet organiseras och görs tillgängligt för eleverna. Tillsyn ska utövas av Skolinspektionen och Diskrimineringsombudsmannen samt regleras genom lagar och förordningar. Samtidigt finns flera exempel på skolledningar där allvarliga brister har kunnat fortgå under lång tid utan tillräckliga åtgärder vidtagits för att stoppa detta.

Roks vill också framhålla problemen med ett könsneutralt språkbruk där faktiska skillnader och strukturella orättvisor riskerar att osynliggöras. När kön som kategori suddas ut försvåras möjligheten att synliggöra och analysera de skilda villkor som gäller för tjejer och killar. Tjejer möter idag omfattande och ökande problem kopplade till psykisk ohälsa, prestationskrav samt utsatthet för sexuellt våld och

trakasserier. Det handlar om könsspecifika erfarenheter och patriarkala maktordningar som måste kunna benämnas och adresseras. Ett alltför generellt inkluderingsperspektiv riskerar på så sätt att osynliggöra tjejer och deras särskilda utsatthet.

Självfallet har alla människor ett lika värde. Samtidigt kräver analys, förebyggande arbete och stödinsatser att skillnader i livsvillkor och maktpositioner erkänns och hanteras. Patriarkala strukturer och könsmaktsordningen påverkar skolan på samma sätt som samhället i stort. Roks menar därför att betänkandet saknar ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Istället präglas det främst av ett likabehandlande och inkluderande synsätt, vilket riskerar att försvaga analysen av könade maktstrukturer och tjejers specifika villkor.

Det går inte att stärka elevhälsan samtidigt som undervisning om sexualitet, samtycke och relationer försvagas eller osynliggörs. Roks menar att dessa delar är nära sammanlänkade och att rektors ansvar och prioriteringar därför får stor betydelse för skolans förebyggande arbete. Rektor har ett avgörande inflytande över hur frågor om jämställdhet, sexualitet, våld och relationer ges utrymme i skolans verksamhet och vilken kvalitet arbetet håller.

För många tjejer är skolan den enda plats där de får strukturerad kunskap om samtycke, gränser, våld och rättigheter. Samtidigt är tjejer särskilt utsatta för sexuella trakasserier, sexualiserat våld och psykisk ohälsa. Om undervisningen i dessa frågor försvagas riskerar även elevhälsans arbete att försvagas, då det förebyggande perspektivet försvinner.

Roks menar därför att elevhälsa inte enbart handlar om resurser eller organisatoriska förändringar, utan också om vilket innehåll och vilka värderingar som präglar skolans arbete. Ett tydligt jämställdhetsperspektiv och kunskap om patriarkala strukturer måste vara en del av både undervisningen och elevhälsoarbetet. Här har rektor ett särskilt ansvar att säkerställa att tjejer inte osynliggörs och att frågor om våld, makt och könad utsatthet ges tillräckligt utrymme i skolan.

I detta ärende beslutade ordförande för Roks Adine Samadi beslutat. Katja Åsbäck von Meyburg, styrelseledamot i Roks, har varit föredragande.

Stockholm den 25 maj 2026

**Adine Samadi
Ordförande Roks**